

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Το Πολίτευμα της Ελλάδας (Προεδρευόμενη
Κοινοβουλευτική Δημοκρατία) και η υλική του
έκφραση (Κοινοβούλιο)

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΠΑΣΧΑΛΙΔΟΥ ΜΑΡΙΑ

Σχ. Έτος 2016-2017

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ

ΤΜΗΜΑ Β1

1. Βασικούρας Βασίλειος
2. Βοζίκης Αλέξανδρος
3. Βογιατζής Δημήτριος
4. Βουτριά Σμαράγδα
5. Γιαννούση Καλλιόπη
6. Γιαπουτζίδου Στυλιανή
7. Γιαχούδης Χρήστος
8. Γκιώνη Τζοάνα

ΤΜΗΜΑ Β2

9. Διαμαντή Αρετή
10. Ζαχαριάδης Γεώργιος
11. Ζαχαριάδης Χρήστος
12. Ζλατάνος Γεώργιος
13. Καραλιόλιου Μαρία

ΤΜΗΜΑ Β3

14. Κελόγλου Σπυρίδων
15. Κρόκος Λάμπρος
16. Μαλκότση Μαριέττα
17. Μόσχου Ευανθία

ΤΜΗΜΑ Β4

18. Οικονόμου Μαρία
19. Παπαδημητρίου Ελένη
20. Τσουρέκα Στυλιανή
21. Φιλιώκη Ελένη
22. Φράγκος Χονδροματίδης Γεώργιος

ΤΜΗΜΑ Β5

23. Μαλούδης Απόστολος
24. Μανίτσας Βασίλειος
25. Μεταλλούλη Χριστίνα
26. Μούλκα Θάλεια
27. Μπακάλης Ευθύμιος Σπυρίδων
28. Ναλμπάντη Ελπινίκη
29. Παπαδόπουλος Παναγιώτης
30. Παπαδοπούλου Μαρία Πολυξένη
31. Μιχαηλίδης Απόστολος

ΤΜΗΜΑ Β6

32. Σύρτα Παναγιώτα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Συνταγματική Ιστορία Ελλάδας	4
Κοινοβουλευτική ιστορία	16
Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο	26
Η αρχή της Δεδηλωμένης	32

Συνταγματική Ιστορία Ελλάδας

Τα τοπικά πολιτεύματα της επαναστατικής περιόδου

Με την έναρξη του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα του 1821 στην Ελλάδα, ιδρύθηκαν τα πρώτα τοπικά πολιτεύματα: η «Μεσσηνιακή Γερουσία», ο «Οργανισμός της Πελοποννησιακής Γερουσίας», «η Βουλή της Θεσσαλομαγνησίας», ο «Οργανισμός της Γερουσίας της Δυτικής Ελλάδος» και η «Νομική Διάταξις της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος» ή «Οργανισμός του Αρείου Πάγου, Γερουσίας της Ανατολικής Ελλάδος». Τα πολιτεύματα αυτά, ψηφισμένα κατά το πρώτο έτος της επανάστασης, το 1821, από τοπικές Συνελεύσεις προκρίτων των επαρχιών, είχαν ως σκοπό την προσωρινή διοικητική και στρατιωτική οργάνωση, προέβλεπαν δε τη μελλοντική σύσταση «Βουλής του Έθνους», στην οποία θα ανήκε η νομοθετική εξουσία και από την οποία θα εξηρτώντο οι κατά τόπους ιδρυθείσες «Διοικήσεις», δηλαδή οι Γερουσίες της Πελοποννήσου και της Δυτικής Ελλάδας και ο Άρειος Πάγος της Ανατολικής Ελλάδας.

Κατά τη διάρκεια της επαναστατικής περιόδου ψηφίσθηκαν από συνελεύσεις του επαναστατημένου λαού και τα συνταγματικά σχέδια της Σάμου και της Κρήτης. Συγκεκριμένως, το Μάιο του 1821, επικυρώθηκε η «Έκθεσις του Τοπικού Συστήματος της Σάμου» και το Μάιο του 1822 το «Προσωρινόν Πολίτευμα της νήσου Κρήτης».

Θα πρέπει να σημειωθεί, πως η ίδρυση των τοπικών αυτών πολιτευμάτων ήταν ιδιαίτερος σημαντική, αφενός μεν διότι περιείχαν, αν και ατελώς, αρχές πολιτικής αυτοδιάθεσης και ατομικής ελευθερίας, για τις οποίες αγωνιζόταν τότε ο λαός, αφετέρου δε διότι αποκάλυπταν την έφεση για διοίκηση και πολιτειακή ευνομία με αιρετούς άρχοντες, με ταυτόχρονη εισαγωγή κάποιων από τα συστατικά της παραδοσιακής ελληνικής κοινωνίας.

Τα Συντάγματα εθνικής εμβέλειας

Η πρώτη, ωστόσο, κορυφαία στιγμή της πολιτικής ιστορίας της νεότερης Ελλάδας σε επίπεδο εθνικής πολιτειακής ρύθμισης, που εδραίωσε στη συνείδηση της ελληνικής κοινωνίας το συνταγματισμό ως το θεμελιώδες και αναγκαίο κριτήριο πολιτικής νομιμότητας, διαρκούντος μάλιστα του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα, ήταν η ψήφιση του πρώτου ελληνικού συντάγματος από την Α΄ Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου, τον Ιανουάριο του 1822. Το Σύνταγμα, «Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος», περιλάμβανε 110 σύντομες παραγράφους χωρισμένες σε "τίτλους" και "τμήματα" και προέβλεπε την αντιπροσωπευτική αρχή και την αρχή της διάκρισης των εξουσιών. Η «Διοίκησις» αποτελείτο από το «Βουλευτικόν» και το «Εκτελεστικόν», δύο συλλογικά όργανα με ενιαύσια θητεία, τα οποία «ισοσταθμίζονταν» στη νομοπαραγωγική διαδικασία, ενώ το «Δικαστικόν» ήταν ενδεκαμελές και ανεξάρτητο από «τας άλλας δύο δυνάμεις».

Το Σύνταγμα της Επιδαύρου υποβλήθηκε, το Απρίλιο του 1823, σε αναθεώρηση από τη Β΄ Εθνοσυνέλευση, η οποία συνήλθε στο Άστρος. Το νέο Σύνταγμα, που αποτελούσε απλή αναθεώρηση του προϊσχύσαντος, ονομάστηκε «Νόμος της Επιδαύρου», ήταν νομοτεχνικώς αρτιότερο και καθιέρωνε ελαφρά υπεροχή της νομοθετικής εξουσίας έναντι της εκτελεστικής. Ακόμη, μεταρρύθμιζε τα δικαιώματα της εκτελεστικής εξουσίας τα σχετικά με την κατάρτιση των νόμων, βελτίωνε τις διατάξεις περί ατομικών δικαιωμάτων και μετέβαλλε επί το δημοκρατικότερο τον εκλογικό νόμο.

Το σημαντικότερο των Συνταγμάτων της Επανάστασης ψηφίσθηκε στην Τροιζήνα το Μάιο του 1827 από τη Γ΄ Εθνοσυνέλευση, η οποία είχε ήδη αποφασίσει πως πρέπει «η νομοτελεστική εξουσία παραδοθή εις ένα και μόνον». Κατόπιν, με ψήφισμά της εξέλεξε τον Ιωάννη Καποδίστρια «Κυβερνήτη της Ελλάδος» για επτά χρόνια και ψήφισε το «Πολιτικόν Σύνταγμα της Ελλάδος» που έμεινε στην ιστορία ως το πιο φιλελεύθερο και δημοκρατικό σύνταγμα της εποχής του. Η Συνέλευση θέλοντας να δώσει στη χώρα ένα οριστικό πολίτευμα, εμπνευσμένο από δημοκρατικές και φιλελεύθερες ιδέες και βεβαίως από το Πολίτευμα της Ελληνικής Δημοκρατίας

του Ρήγα, διακήρυττε στο νέο Σύνταγμα για πρώτη φορά την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας: «η κυριαρχία ενυπάρχει εις το Έθνος, πάσα εξουσία πηγάζει εξ αυτού και υπάρχει υπέρ αυτού». Ακόμη, καθιέρωνε ρητά τη διάκριση των εξουσιών, ανέθετε στον Κυβερνήτη την εκτελεστική εξουσία και τη νομοθετική στο σώμα των αντιπροσώπων του λαού, τη Βουλή.

Ο Κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας (1828-1832)

Ο Καποδίστριας, ωστόσο, επικαλούμενος την αταξία και τις δυσκολίες που καθιστούσαν τη διακυβέρνηση δυσχερή εισηγήθηκε στη Βουλή, και αυτή με ψήφισμά της, τον Ιανουάριο του 1828 αποδέχθηκε, την αναστολή της λειτουργίας της ίδιας και του Συντάγματος. Στη θέση της Βουλής ιδρύθηκε το «Πανελλήνιον» και αργότερα η Γερουσία, συμβουλευτικά όργανα, τα οποία μετείχαν «μετά του Κυβερνήτου της Ελλάδος των έργων της Κυβερνήσεως». Ουσιαστικώς, βεβαίως, την εξουσία ασκούσε ο ίδιος ο Καποδίστριας ο οποίος συγκέντρωνε στα χέρια του όλη την εξουσία με λαϊκό χρίσμα που εκείνος λάμβανε και ανανέωνε με το αντιπροσωπευτικό σύστημα. Δεν πρέπει, ωστόσο, να παραγνωρισθεί η προσπάθειά του για τη δημιουργία κρατικής υπόστασης από το μηδέν και η απελευθέρωση μεγάλου μέρους της χώρας.

Μετά τη δολοφονία του Ι. Καποδίστρια και την ταραχώδη περίοδο που ακολούθησε, η αυτοαποκληθείσα «Πέμπτη Εθνική των Ελλήνων Συνέλευσις» ψήφισε τελικώς, το 1832, στο Ναύπλιο νέο «Σύνταγμα», διορίζοντας ταυτοχρόνως Κυβερνήτη τον αδελφό του δολοφονηθέντος Ιωάννη Καποδίστρια, Αυγουστίνο. Στη συνέχεια το «Σύνταγμα» αυτό, που θύμιζε έντονα το αμερικανικό και δεν ίσχυσε ποτέ, χαρακτηρίστηκε «Ηγεμονικό», διότι προέβλεπε κληρονομικό αρχηγό του κράτους, τον Ηγεμόνα.

Η απόλυτη μοναρχία (1832-1843)

Στην περίοδο της απόλυτης μοναρχίας του Όθωνα που ακολούθησε, η περιφρόνηση που επέδειξε ο μονάρχης σε βάρος της φιλελεύθερης ελληνικής ιδιοσυγκρασίας και ιδίως η άγνοιά του ότι η κοινωνική σύσταση της χώρας δεν παρείχε καν μόνιμα και σοβαρά ερείσματα απολυταρχικού πολιτεύματος,

οδήγησαν, την 3η Σεπτεμβρίου 1843, σε λαϊκή εξέγερση και σε στάση της φρουράς των Αθηνών με επικεφαλής τον συνταγματάρχη Δ. Καλλέργη. Μετά την επανάσταση συγκλήθηκε Εθνική Συνέλευση, η οποία ψήφισε, το επόμενο έτος, Σύνταγμα, που ήταν και το πρώτο του ανεξάρτητου, από το 1830, ελληνικού κράτους.

Η συνταγματική μοναρχία (1843-1862)

Το Σύνταγμα του 1844 δεν αποτέλεσε έργο μιας κυρίαρχης εθνικής συντακτικής συνέλευσης, αλλά η Συνέλευση απλώς συνέπραξε στην κατάρτισή του. Για τον λόγο αυτό χαρακτηρίστηκε «Σύνταγμα-συμβόλαιο», «Σύνταγμα-συνθήκη» ή τέλος, «Σύνταγμα-συνάλλαγμα». Καθιέρωνε δε την κληρονομική συνταγματική μοναρχία, με κυρίαρχο όργανο του Κράτους τον μονάρχη, στον οποίο αναγνωρίζονταν εκτεταμένες και ουσιώδεις εξουσίες καθώς και το «τεκμήριο της αρμοδιότητας». Το πρόσωπό του ανώτατου άρχοντα χαρακτηριζόταν ιερό και απαραβίαστο. Ο ανώτατος άρχων ασκούσε την εκτελεστική εξουσία «δια των υπουργών του», τη νομοθετική από κοινού με την εκλεγμένη Βουλή και τη διορισμένη Γερουσία και, τέλος, τη δικαστική, η οποία πήγαζε από εκείνον, «δια των δικαστηρίων». Επίσης, το Σύνταγμα καθιέρωνε την αρχή της διάκρισης των εξουσιών, την ευθύνη των υπουργών για τις πράξεις του μονάρχη, ο οποίος τους διορίζει και τους έπαυε, αναγνώριζε θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα, μεταξύ των οποίων, για πρώτη φορά, το απόρρητο των επιστολών και το άσυλο της κατοικίας, και προέβλεπε στο ακροτελεύτιο άρθρο 107 ότι «η τήρησις του παρόντος Συντάγματος αφιερούται εις τον πατριωτισμόν των Ελλήνων». Τέλος, ο εκλογικός νόμος, που ψηφίσθηκε το Μάρτιο του 1844, καθιέρωσε την εκλογή των βουλευτών με πλειοψηφικό σύστημα δύο γύρων, που θα διεξαγόταν με άμεση, σχεδόν καθολική και μυστική ψηφοφορία.

Η πρώτη περίοδος του πολιτεύματος της βασιλευομένης δημοκρατίας (1864-1909)

Οι συνεχώς, όμως, μεταβαλλόμενες κοινωνικές εξελίξεις ενίσχυσαν το φιλελεύθερο και δημοκρατικό πνεύμα, ούτως ώστε οι διαρκείς απολυταρχικές τάσεις του Όθωνα όχι μόνο να μην είναι πλέον ανεκτές, αλλά και να υπονομεύουν την ίδια του τη βασιλεία. Έτσι, τον Οκτώβριο του 1862, πολίτες και στρατός της Αθήνας εξεγέρθηκαν και προκάλεσαν την έκπτωση του ιδίου και της δυναστείας των Wittelsbach. Η επανάσταση αυτή σηματοδότησε την κατάλυση της συνταγματικής μοναρχίας και τη μετάβαση στο πολίτευμα της βασιλευομένης δημοκρατίας με μονάρχη, πλέον, τον Δανό πρίγκιπα Γεώργιο – Χριστιανό – Γουλιέλμο της δυναστείας Schleswig – Holstein –Sønderburg – Glücksburg, ο οποίος ορκίσθηκε τον Οκτώβριο του 1863 ως Γεώργιος Α΄ «Βασιλεύς των Ελλήνων». Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου (Οκτώβριος 1862 – Οκτώβριος 1863), της μεσοβασιλείας όπως έγινε γνωστή, το σύστημα διακυβέρνησης που ίσχυσε ήταν το σύστημα της κυβερνώσας Βουλής, το οποίο λειτούργησε για πρώτη και τελευταία φορά στη συνταγματική μας ιστορία.

Το Σύνταγμα του 1864, προϊόν της «Β΄ εν Αθήναις Εθνικής των Ελλήνων Συνελεύσεως» που ακολούθησε τη λαϊκή εξέγερση, περιλάμβανε 110 άρθρα, ήταν επηρεασμένο από τα συντάγματα του Βελγίου (1831) και της Δανίας (1849) και έμελλε να ισχύσει (με τις αναθεωρήσεις του 1911 και του 1952) για περισσότερα από εκατό χρόνια. Το σημαντικότερο χαρακτηριστικό του νέου καταστατικού χάρτη της χώρας ήταν ότι επανέφερε την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας του Συντάγματος της Τροιζήνας του 1827 και διείπετο από τη δημοκρατική και όχι τη μοναρχική αρχή, δηλαδή αναγνωριζόταν πλέον το έθνος, ο ελληνικός λαός, και όχι ο μονάρχης, ως πηγή και φορέας της κρατικής εξουσίας. Ακόμη, καθιέρωσε, μεταξύ άλλων, την αρχή της άμεσης, καθολικής και μυστικής ψηφοφορίας η οποία θα διεξήγεται και θα διενεργείται ταυτοχρόνως σε όλη την επικράτεια, το σύστημα της μιας (μονήρους) Βουλής τετραετούς θητείας, τα δικαιώματα του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι, ενώ κατήργησε τη Γερουσία. Παράλληλα, υιοθέτησε αρκετές από τις

διατάξεις του Συντάγματος του 1844, προέβλεψε, όμως, επιπλέον, τη δυνατότητα σύστασης από τη Βουλή «εξεταστικών των πραγμάτων επιτροπών». Επίσης, ο βασιλιάς διατήρησε το δικαίωμα να συγκαλεί τακτικώς και εκτάκτως τη Βουλή όπως και να τη διαλύει κατά την κρίση του, αλλά το περί διαλύσεως Διάταγμα έπρεπε να είναι προσυπογεγραμμένο από το Υπουργικό Συμβούλιο. Τέλος, παρά το γεγονός ότι η πρόταση για υποχρέωση του στέμματος «όπως λαμβάνη τους υπουργούς εκ των Βουλών» απορρίφθηκε κατά πλειοψηφία, η κατοχύρωση του δημοκρατικού χαρακτήρα του νέου πολιτεύματος, πέραν της καθιέρωσης για πρώτη φορά των δικαιωμάτων που ήδη αναφέρθηκαν, δεν άργησε να εκδηλωθεί με τον πλέον πανηγυρικό τρόπο.

Συγκεκριμένως, με τον λόγο του Θρόνου στις 11 Αυγούστου 1875, και χάρη στο πολιτικό κύρος του Χαρίλαου Τρικούπη, καθιερώθηκε ατύπως η Αρχή της Δεδηλωμένης, η οποία, μεταβάλλοντας τη σχέση στέμματος και λαϊκής αντιπροσωπείας και προσδίδοντας άλλη ουσία στο όλο σύστημα της οργάνωσης των εξουσιών, νομιμοποίησε ουσιαστικώς την εισαγωγή του κοινοβουλευτικού συστήματος στη χώρα. Βάσει της αρχής της «δεδηλωμένης» ο βασιλιάς είχε υποχρέωση να διορίζει την Κυβέρνηση λαμβάνοντας υπόψη του τη θέληση της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας, όπως όριζαν η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας και το πνεύμα του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος. Η διάταξη, επομένως, του Συντάγματος κατά την οποία «ο Βασιλεύς διορίζει και παύει τους Υπουργούς αυτού» τέθηκε σε περιορισμό, καθώς η κυβέρνηση όφειλε να λαμβάνει ψήφο εμπιστοσύνης από τη Βουλή.

Η δεύτερη περίοδος του πολιτεύματος της βασιλευομένης δημοκρατίας και η ανακήρυξη της αβασίλευτης δημοκρατίας (1911-1924)

Το Σύνταγμα του 1864 υπήρξε μακρόβιο και ίσχυσε χωρίς ιδιαίτερες μεταβολές έως το 1911, οπότε οι έντονες πιέσεις για πολιτικές, διοικητικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, που οδήγησαν στο «στρατιωτικό κίνημα» στο Γουδί (1909) και την άνοδο του Ελευθερίου Βενιζέλου στην εξουσία, επέβαλαν την αναθεώρησή του.

Οι σημαντικότερες μεταβολές που επέφερε η αναθεώρηση του 1911 ήταν η ενίσχυση των ατομικών ελευθεριών («το Δημόσιον Δίκαιο των Ελλήνων» κατά την ορολογία της εποχής) και του κράτους δικαίου, και ο γενικότερος εκσυγχρονισμός των θεσμών. Οι σημαντικότερες αλλαγές σε σχέση με το Σύνταγμα του 1864 στο επίπεδο της προστασίας των ατομικών ελευθεριών ήταν η ενίσχυση της προστασίας της προσωπικής ασφάλειας, η μείωση από το 30ό στο 25ο του ορίου ηλικίας των εκλόγιμων βουλευτών, η φορολογική ισότητα, το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι και του απαραβιάστου της κατοικίας. Ταυτοχρόνως, αναβαθμίσθηκε ο ρόλος της Βουλής, ενισχύθηκαν οι εγγυήσεις της δικαστικής ανεξαρτησίας, επανιδρύθηκε το Συμβούλιο της Επικρατείας και ανατέθηκε ο έλεγχος του κύρους των βουλευτικών εκλογών σε ειδικό δικαστήριο, το Εκλογοδικείο, καθιερώθηκαν για πρώτη φορά η υποχρεωτική και δωρεάν στοιχειώδης εκπαίδευση, η υποχρεωτική στρατιωτική θητεία και η μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων και, τέλος, προβλέφθηκε απλούστερη διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος.

Ο εθνικός διχασμός, ωστόσο, κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, ως αποτέλεσμα των συνεχών συγκρούσεων της πολιτικής ηγεσίας με το παλάτι, η μικρασιατική καταστροφή και η μεταβολή των γεωπολιτικών συνθηκών στη νοτιοανατολική Ευρώπη καθώς επίσης και η έλευση των προσφυγικών πληθυσμών στον ελλαδικό χώρο, οδήγησαν στην επανάσταση του Σεπτεμβρίου 1922 και, τελικώς, στην εγκαθίδρυση αβασίλευτου δημοκρατικού πολιτεύματος. Με την αποφασιστική συμβολή του Αλεξάνδρου Παπαναστασίου, η «Δ' εν Αθήναις Συντακτική Συνέλευσις» κατήργησε, στη συνεδρίαση της 25ης Μαρτίου 1924, τον βασιλικό θεσμό και ανακήρυξε την αβασίλευτη δημοκρατία.

Το Σύνταγμα του 1927

Μετά την ψήφιση του Συντάγματος του 1925, που αποδείχθηκε θνησιγενές, έργο της επιτροπής του Αλ. Παπαναστασίου, και τις δικτατορίες Πάγκαλου και Κονδύλη, το 1925 και 1926, αντιστοίχως, η αβασίλευτη δημοκρατία καθιερώθηκε τελικώς με το Σύνταγμα του 1927.

Συμφώνως με αυτό, προβλεπόταν ο θεσμός του αιρετού ανώτατου άρχοντα, ο οποίος εκλεγόταν από τα δύο πλέον νομοθετικά Σώματα, τη Βουλή και τη Γερουσία, για πενταετή θητεία. Ο ανώτατος άρχοντας, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ήταν πολιτικώς ανεύθυνος, δεν μετείχε στη νομοθετική λειτουργία, μπορούσε να διαλύσει τη Βουλή μόνο μετά από σύμφωνη γνώμη της Γερουσίας και κατείχε το δικαίωμα έκδοσης νομοθετικών διαταγμάτων προσωρινής ισχύος. Ακόμη, καθιερώθηκε ο θεσμός του προαιρετικού συνταγματικού δημοψηφίσματος, θεσπίστηκαν, για πρώτη φορά, κοινωνικά δικαιώματα όπως η προστασία της επιστήμης, της τέχνης κ.ά., εισήχθη η προστασία της τοπικής αυτοδιοίκησης, η αρμοδιότητα των δικαστηρίων να ελέγχουν τη συνταγματικότητα των νόμων, η αναγνώριση των κομμάτων ως οργανικών στοιχείων του πολιτεύματος και η κατοχύρωση του δικαιώματός τους να συμμετέχουν, αναλόγως της δύναμής τους, στη σύνθεση των διαφόρων κοινοβουλευτικών επιτροπών. Για πρώτη φορά, τέλος, ελληνικό Σύνταγμα περιέλαβε διάταξη που όριζε ότι η κυβέρνηση όφειλε «να απολάβει της εμπιστοσύνης της Βουλής». Με τον τρόπο αυτό καθιέρωσε και θεσμικώς, πλέον, την αρχή της «δεδηλωμένης» του 1875.

Το Σύνταγμα αυτό, που έμελλε να ισχύσει για οκτώ μόνο χρόνια και ήταν συντηρητικότερο του σχεδίου της επιτροπής Παπαναστασίου, χαρακτηρίστηκε στο πεδίο της οργάνωσης των εξουσιών από την τάση για υπέρμετρη ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας. Ο επιβεβλημένος, ωστόσο, από τις αντίξοες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες κρατικός παρεμβατισμός δεν εξασφαλίστηκε, με μοιραίο επακόλουθο τη συχνή παραβίασή του. Υπό τις συνθήκες αυτές, η αβασίλευτη Δημοκρατία, χωρίς συγκεκριμένο και ουσιαστικό κοινωνικό περιεχόμενο, δεν κατόρθωσε να καταστεί το σημείο αναφοράς ενός νέου εθνικού οράματος, που οι δημοκρατικοί πολιτικοί άνδρες της εποχής αναζητούσαν με συνέπεια να μην προωθηθούν αποτελεσματικώς οι απαραίτητες κοινωνικές μεταρρυθμίσεις. Η δε σύντομη κυβερνητική σταθερότητα που ακολούθησε με την κυβέρνηση Ελευθερίου Βενιζέλου (1928-1932), δεν δημιούργησε, εξαιτίας της χρονικής της βραχύτητας, ισχυρό υπόβαθρο κοινοβουλευτικής λειτουργίας.

Η τρίτη περίοδος του πολιτεύματος της βασιλευομένης δημοκρατίας (1952-1967)

Η δεύτερη δικτατορία Κονδύλη, η δικτατορία Μεταξά, τα δύσκολα χρόνια της γερμανικής κατοχής και ο εμφύλιος πόλεμος μετέβαλαν τις κοινωνικοπολιτικές ισορροπίες σε εθνικό και σε διεθνές επίπεδο, με συνέπεια τη διακοπή της προσδοκώμενης «κοινοβουλευτικής ωρίμανσης». Η εξέλιξη των κοινοβουλευτικών θεσμών, επανήλθε μόλις στις αρχές της δεκαετίας του '50, μετά και από την ατυχή κατάληξη, το 1948, της αναθεωρητικής διαδικασίας της Επιτροπής του Β΄ Ψηφίσματος.

Το Σύνταγμα του 1952 αποτελούνταν από 114 άρθρα και, λόγω των ιδιαίτερων κοινωνικοπολιτικών συνθηκών που επικράτησαν κατά την κατάρτισή του, υπήρξε συντηρητικό και σε μεγάλο βαθμό προσκολλημένο στα συνταγματικά κείμενα του 1864 και του 1911. Βασικές καινοτομίες του ήσαν η ρητή καθιέρωση του Κοινοβουλευτισμού σε καθεστώς βασιλευομένης δημοκρατίας και η κατοχύρωση, για πρώτη φορά, στις Ελληνίδες του δικαιώματος ψήφου και υποβολής υποψηφιότητας για το βουλευτικό αξίωμα. Ταυτοχρόνως, αντιμετώπιζε συντηρητικώς τα ατομικά δικαιώματα, την εκπαίδευση και τον Τύπο.

Διαρκούσης της ισχύος του Συντάγματος του 1952, το Φεβρουάριο του 1963 κατατέθηκε πρόταση ευρείας αναθεώρησης του Συντάγματος από την κυβέρνηση του Κ. Καραμανλή, η οποία όμως δεν πραγματοποιήθηκε τελικώς, λόγω της παραίτησης της κυβέρνησης και της διάλυσης της Βουλής μετά από λίγους μήνες. Αρκετές ωστόσο από τις προτάσεις που περιείχε αυτή η πρόταση αναθεώρησης ανευρίσκονται στο Σύνταγμα του 1975.

Η επτάχρονη, τέλος, στρατιωτική δικτατορία της 21ης Απριλίου (1967-1974) ψήφισε δύο συνταγματικά κείμενα, το 1968 και το 1973, εκ των οποίων μάλιστα το τελευταίο προέβλεπε την αβασίλευτη μορφή του πολιτεύματος. Τα συνταγματικά αυτά κείμενα είχαν αντιδημοκρατικά χαρακτηριστικά, ήταν εξαιρετικώς συντηρητικής νοοτροπίας και δεν εφαρμόστηκαν.

Η καθιέρωση της προεδρευομένης κοινοβουλευτικής δημοκρατίας και το Σύνταγμα του 1975

Με την αποκατάσταση της δημοκρατικής νομιμότητας, τον Ιούλιο του 1974, η Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας έθεσε ως πρώτο στόχο της την εδραίωση της Δημοκρατίας και επανέφερε εν μέρει σε ισχύ το Σύνταγμα του 1952, με εξαίρεση τις διατάξεις που αφορούσαν τον βασιλέα. Τις πρώτες ελεύθερες βουλευτικές εκλογές (17 Νοεμβρίου 1974) και το δημοψήφισμα για τη μορφή του πολιτεύματος (8 Δεκεμβρίου 1974), το οποίο απέβη υπέρ του πολιτεύματος της αβασίλευτης δημοκρατίας, ακολούθησε το Σύνταγμα του 1975. Το Σύνταγμα αυτό, μολονότι ψηφίσθηκε τελικώς μόνο από την κοινοβουλευτική πλειοψηφία, συγκέντρωσε σταδιακώς κατά την εφαρμογή του την ευρύτερη δυνατή αποδοχή εκ μέρους των πολιτικών δυνάμεων της χώρας.

Ο νέος καταστατικός χάρτης της χώρας εισήγαγε το πολίτευμα της προεδρευομένης κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, περιείχε εξ αρχής ευρύ κατάλογο ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις των καιρών και παραχωρούσε σημαντικές εξουσίες στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, οι οποίες του επέτρεπαν να παρεμβαίνει αποφασιστικώς στη ρύθμιση της πολιτικής ζωής. Το κράτος δικαίου προστατευόταν αποτελεσματικώς, ενώ προβλεπόταν και η συμμετοχή της χώρας σε διεθνείς οργανισμούς και – εμμέσως – στην τότε ΕΟΚ.

Η πρώτη αναθεώρηση του Συντάγματος του 1975 (1986)

Τον Μάρτιο του 1986, συμφώνως με το άρθρο 110 του Συντάγματος, ένδεκα άρθρα αναθεωρήθηκαν και ψηφίσθηκε η μεταφορά του κειμένου του Συντάγματος στη δημοτική γλώσσα. Με την αναθεώρηση αυτή οι αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας περιορίσθηκαν σε σημαντικό βαθμό. Παρά την πολιτική και συνταγματική ένταση της περιόδου εκείνης, το αναθεωρημένο Σύνταγμα του 1975/1986, εισάγοντας ένα αμιγώς κοινοβουλευτικό σύστημα διακυβέρνησης, εφαρμόσθηκε κατά τρόπο που εξασφάλισε στη χώρα κοινοβουλευτική σταθερότητα και ομαλή πολιτική ζωή.

Η δεύτερη αναθεώρηση του Συντάγματος του 1975 (2001)

Την άνοιξη του 2001 ψηφίσθηκε μια νέα, πολύ πιο εκτεταμένη αυτή τη φορά, αναθεώρηση του Συντάγματος και, μάλιστα, σε κλίμα κατά κανόνα συναινετικό. Είναι χαρακτηριστικό ότι, παρά την τροποποίηση μεγάλου αριθμού διατάξεων του Συντάγματος, η αναθεώρηση έγινε αποδεκτή, στη μεγάλη πλειοψηφία των περιπτώσεων, από τα τέσσερα πέμπτα του συνόλου των βουλευτών, και, επομένως, ο όρος «συναινετική αναθεώρηση» αποδίδει την πολιτική πραγματικότητα.

Το αναθεωρημένο Σύνταγμα εισήγαγε νέα ατομικά δικαιώματα (όπως, π.χ., την προστασία της γενετικής ταυτότητας ή την προστασία από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων), νέους κανόνες διαφάνειας στην πολιτική ζωή (χρηματοδότηση πολιτικών κομμάτων, προεκλογικές δαπάνες, σχέσεις των ιδιοκτητών μέσων μαζικής ενημέρωσης με το Κράτος κ.ά.), προσάρμοσε στην πραγματικότητα τα σχετικά προς την ανάδειξη στο βουλευτικό αξίωμα κωλύματα και ασυμβίβαστα με λήψη υπόψη της νομολογίας του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου, εκσυγχρόνισε και αναδιοργάνωσε τις λειτουργίες της Βουλής, ανήγαγε σε συνταγματικό θεσμό τις καίριας σημασίας ανεξάρτητες αρχές, προέβη σε εκτεταμένη μεταρρύθμιση στο πεδίο της Δικαιοσύνης και ενίσχυσε το αποκεντρωτικό σύστημα της χώρας.

Η τρίτη αναθεώρηση του Συντάγματος του 1975 (2008)

Το Σύνταγμα του 1975 αναθεωρήθηκε για τρίτη φορά το 2008 σε περιορισμένο αριθμό διατάξεων του. Μεταξύ των διατάξεων που έγιναν δεκτές, είναι η κατάργηση του επαγγελματικού ασυμβιβάστου, που είχε θεσπισθεί με την αναθεώρηση του 2001, η προσθήκη των νησιωτικών και ορεινών περιοχών της χώρας στη μέριμνα του κοινού νομοθέτη και της Διοίκησης όταν πρόκειται για τη θέσπιση αναπτυξιακών μέτρων, η πρόβλεψη της δυνατότητας της Βουλής να υποβάλλει, υπό προϋποθέσεις, προτάσεις τροποποίησης επί μέρους κονδυλίων του προϋπολογισμού, αλλά και η πρόβλεψη ειδικότερης διαδικασίας ως προς την παρακολούθηση από τη Βουλή της εκτέλεσης του προϋπολογισμού.

Συμπερασματικώς, το ισχύον Σύνταγμα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως Σύνταγμα με πολιτική και ιστορική νομιμοποίηση, σύγχρονο και προσαρμοσμένο στις διεθνείς εξελίξεις και παρέχον ένα πλήρες θεσμικό πλαίσιο για την Ελλάδα του 21ου αιώνα.

Πηγή:<http://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagmatiki-Istoria/>

Κοινοβουλευτική ιστορία

Οι αντιπροσωπευτικοί θεσμοί κατά την Επανάσταση

Τον Μάρτιο του 1821 οι Έλληνες επαναστάτησαν για μια ακόμη φορά εναντίον της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Τελικά ο ελληνικός αγώνας στέφθηκε από επιτυχία και η Ευρώπη αναγκάστηκε να αποδεχθεί την επιτυχή έκβαση της ελληνικής επανάστασης. Πραγματικά στις 22 Ιανουαρίου του 1830 οι Μεγάλες Δυνάμεις, Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία και Ρωσία στη διάσκεψη του Λονδίνου, με αγγλική πρόταση, αναγνώρισαν την Ελλάδα ως ανεξάρτητο κράτος.

Πάντως από τον πρώτο χρόνο της επανάστασης είχε γίνει φανερή η ανάγκη για τη συγκρότηση μιας ενιαίας κεντρικής εξουσίας για τον επαναστατημένο Ελληνισμό και τον καθορισμό του πολιτειακού καθεστώτος. Έτσι η Α' Εθνοσυνέλευση συγκλήθηκε την 20η Δεκεμβρίου του 1821 για να διακηρύξει "... την πολιτική αυτού ύπαρξιν και ανεξαρτησίαν". Αυτή η πρώτη Εθνοσυνέλευση του Έθνους ψήφισε το Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος ή Σύνταγμα της Επιδαύρου την 1η Ιανουαρίου του 1822. Στη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης ψηφίστηκαν άλλα δύο Συντάγματα από αντίστοιχες Εθνοσυνελεύσεις. Συγκεκριμένα στις 29 Μαρτίου του 1823 ψηφίστηκε στο ΄στρος ο Νόμος της Επιδαύρου που ήταν μια αναθεώρηση κάποιων διατάξεων του προηγούμενου Συντάγματος. Τέσσερα χρόνια αργότερα, την 1η Μαΐου 1827 η Γ' Εθνοσυνέλευση στην Τροιζήνα ψήφισε το Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδας, που ήταν το πιο δημοκρατικό και φιλελεύθερο σύνταγμα της εποχής του.

Οι αντιπροσωπευτικοί θεσμοί κατά τη μοναρχία του Όθωνα

Την 1η Φεβρουαρίου του 1832 οι Μεγάλες Δυνάμεις όρισαν τον πρίγκηπα της Βαυαρίας Όθωνα ως ηγεμόνα της Ελλάδας, αποδεχόμενες ταυτόχρονα τους όρους του πατέρα του, βασιλιά Λουδοβίκου της Βαυαρίας να μην τεθεί σε

εφαρμογή το ετοιμαζόμενο στην Ελλάδα Σύνταγμα, αλλά η κυβέρνηση να είναι ισχυρή και μοναρχική και να έχει ο Όθωνας το δικαίωμα να παραχωρήσει Σύνταγμα, ανάλογα με την κρίση του.

Η βασιλεία του Όθωνα διήρκεσε μέχρι τις 12/24 Οκτωβρίου του 1862. Στην πρώτη περίοδο της βασιλείας του, 1833-1843, κυβέρνησε απολυταρχικά. Απόλυτη μοναρχία είναι το πολίτευμα, όπου τη νομοθετική και την εκτελεστική εξουσία ασκεί ο βασιλιάς, ενώ στο όνομά του ασκείται και η δικαστική εξουσία. Είναι, σύμφωνα με τους θεωρητικούς της απολυταρχίας, "ελέω Θεού Βασιλεύς", δηλαδή βασιλιάς με τη θέληση του Θεού και δίνει λόγομόνον στον Θεό.

Όμως η οικονομική κρίση που ταλάνιζε την Ελλάδα από το 1839, η δυσαρέσκεια των Ελλήνων από την μη παραχώρηση της Κρήτης στο ελληνικό κράτος και η φθορά του Όθωνα από τη μακρόχρονη άσκηση της εξουσίας ώθησαν τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα, το "αγγλικό", το "γαλλικό" και το "ρωσικό" να συντονίσουν το φθινόπωρο του 1842 τις ενέργειές τους για την παραχώρηση Συντάγματος. Τον Αύγουστο του 1843 μυήθηκε στη "συνομοσία", ο συνταγματάρχης Δημήτριος Καλλέργης, επικεφαλής του ιππικού στην πρωτεύουσα.

Τελικά ο Καλλέργης οδήγησε τις πρώτες πρωινές ώρες της 3ης Σεπτεμβρίου του 1843 το ιππικό μπροστά στα ανάκτορα (στο κτίριο της σημερινής Βουλής) και απαίτησε την παραχώρηση Συντάγματος. Στον ίδιο χώρο έφθασαν και άλλοι στρατιωτικοί διοικητές, μνημένοι στο κίνημα, με τις μονάδες τους καθώς και πλήθος Αθηναίων. Ο Όθωνας αναγκάστηκε κάτω από την πίεση των πραγμάτων να αποδεχθεί την παραχώρηση Συντάγματος. Έτσι έληξε η περίοδος της απόλυτης μοναρχίας και άρχισε η νέα περίοδος της ιστορίας του ελληνικού κράτους, η περίοδος της συνταγματικής μοναρχίας.

Προκηρύχθηκαν εκλογές για την Εθνική Συνέλευση για την τελευταία εβδομάδα του Οκτωβρίου, οι οποίες όμως αναβλήθηκαν λόγω κακοκαιρίας και διεξήχθησαν μια εβδομάδα αργότερα λόγω κακοκαιρίας. Τελικά "Η της Γ' Σεπτεμβρίου εν Αθήναις Εθνική των Ελλήνων Συνέλευσις" άρχισε τις εργασίες της στις 8 Νοεμβρίου του 1843 με πανηγυρική συνεδρίαση, στην οποία

εκφώνησε λόγο και ο Όθωνας και διαλύθηκε στις 18 Μαρτίου 1844, αφού ανταποκρίθηκε στους λόγους για τους οποίους συγκλήθηκε.

Το Σύνταγμα, που αποτελούνταν στο σύνολό του από 107 άρθρα ψηφίστηκε από τους αντιπροσώπους του Έθνους στις 4 Μαρτίου 1844 και στις 18 του ίδιου μήνα ο Όθωνας έδωσε όρκο ότι θα τηρούσε το Σύνταγμα της χώρας.

Το Σύνταγμα του 1844 θέσπιζε το πολίτευμα της Συνταγματικής Μοναρχίας και καθρέφτιζε τον συμβιβασμό των επιδιώξεων των πολιτικών κομμάτων και των εξουσιών του βασιλιά. Τη νομοθετική εξουσία ασκούσε ο Βασιλιάς και τα δυο νομοθετικά σώματα, η Βουλή και η Γερουσία. Τα μέλη της Βουλής εκλέγονταν από τον λαό, αν και το δικαίωμα της ψήφου δεν παρέχονταν σε όλους ανεξαιρέτως τους Έλληνες. Η Γερουσία αποτελούνταν από ισόβια μέλη που διορίζονταν από τον βασιλιά. Η εκτελεστική εξουσία ανήκε στον βασιλιά και την ασκούσαν οι υπεύθυνοι Υπουργοί, που διορίζονταν από αυτόν. Η δικαιοσύνη απονέμονταν από δικαστές που επίσης διορίζονταν από τον βασιλιά. Τα παραπάνω συνιστούν και τα κύρια χαρακτηριστικά του πολιτεύματος της Συνταγματικής Μοναρχίας. Η περίοδος της Συνταγματικής Μοναρχίας στην Ελλάδα διήρκεσε μέχρι το 1864 οπότε και ψηφίστηκε νέο Σύνταγμα.

Ο εκλογικός νόμος ψηφίστηκε στις 18 Μαρτίου 1844, την τελευταία ημέρα πριν τη διάλυση της Εθνοσυνέλευσης. Καθιέρωνε την εκλογή των βουλευτών με πλειοψηφικό σύστημα δύο γύρων, που θα διεξάγονταν με άμεση, σχεδόν καθολική και μυστική ψηφοφορία. Ως βουλευτές εκλέγονταν εκείνοι που είχαν πάρει την απόλυτη πλειοψηφία στην πρώτη εκλογή. Επαναληπτική ψηφοφορία προβλέπονταν για τις έδρες όπου κανείς υποψήφιος δεν συγκέντρωνε απόλυτη πλειοψηφία. Εκλογική περιφέρεια θεωρούνταν η επαρχία που εξέλεγε τους βουλευτές ανάλογα με τον πληθυσμό της. Ο Εκλογικός Νόμος του 1844 ήταν ίσως το πιο προοδευτικό νομοθέτημα της εποχής του.

Η λειτουργία των αντιπροσωπευτικών θεσμών δεν υπήρξε απρόσκοπτη για λόγους περισσότερο πολιτικούς παρά νομικούς. Ο Όθωνας άσκησε προσωπική πολιτική, μέσω του διορισμού "βασιλικών" κυβερνήσεων, δηλαδή

κυβερνήσεων μειοψηφίας που δεν απολάμβαναν της εμπιστοσύνης της Βουλής. Οι κυβερνήσεις προκειμένου να μείνουν στην εξουσία έφθαναν στο σημείο να νοθεύουν και τα αποτελέσματα των εκλογών. Παράλληλα ο Όθωνας μετέβαλε επανειλημμένως τη σύνθεση της Γερουσίας προκειμένου να μην ασκεί πολιτική αντιπολίτευσης.

Η βασιλεία του Όθωνα καταλύθηκε την νύχτα της 10ης προς 11η Οκτωβρίου 1862, όταν οι αρχηγοί κινήματος που είχε εκδηλωθεί εναντίον του Όθωνα τις προηγούμενες ημέρες εξέδωσαν το ακόλουθο ψήφισμα:

"Ψήφισμα του Έθνους"

Τα δεινά της Πατρίδος έπαυσαν. ΄πασαι αι επαρχίαι και η πρωτεύουσα συνενωθείσαι μετά του στρατού έθεσαν τέρμα εις αυτά. Ως κοινή δέ έκφρασις του Ελληνικού Έθνους ολοκλήρου κηρύττεται και ψηφίζεται:

Η βασιλεία του Όθωνος καταργείται. Η αντιβασιλεία της Αμαλίας καταργείται. Προσωρινή κυβέρνησις συνίσταται όπως κυβερνήση το κράτος μέχρι συγκαλέσεως της Εθνικής Συνελεύσεως, συγκειμένη εκ των εξής πολιτών: Δημητρίου Βούλγαρη Προέδρου, Κωνσταντίνου Κανάρη, Βενιζέλου Ρούφου. Εθνική συντακτική συνέλευσις καλείται αμέσως προς σύνταξιν της Πολιτείας και εκλογήν ηγεμόνος.

Ζήτω το Έθνος! Ζήτω η Πατρίς!

Εγένετο εις Αθήνας εν έτει σωτηρίω 1862 εν μηνί 8βρίω τη δεκάτη αυτού".

Την επόμενη ημέρα ο Όθωνας παραιτήθηκε από τον ελληνικό θρόνο.

Στις αρχές του 1863 οι Μεγάλες Δυνάμεις πρότειναν ως νέο βασιλιά της Ελλάδας τον πρίγκηπα Γουλιέλμο-Γεώργιο Γλύξμπουργκ της Δανίας, ο οποίος έγινε αποδεκτός από τους Έλληνες στις 18 Μαρτίου του ίδιου έτους με ψήφισμα της Β' Εθνικής Συνέλευσης των Ελλήνων ως "Γεώργιος Α', Βασιλεύς των Ελλήνων" ώστε να υπάγονται υπό το στέμμα του και οι Έλληνες που ζούσαν έξω από τα σύνορα του μικρού ελληνικού κράτους. Η ανάρρηση του Γεωργίου στον ελληνικό θρόνο επισφραγίστηκε με τριμερή συνθήκη που υπέγραψαν οι Αγγλία, η Γαλλία και η Ρωσία την 1η Ιουλίου 1863 στο Λονδίνο. Συγκεκριμένα αναγνώριζαν την Ελλάδα ως κράτος μοναρχικό, ανεξάρτητο και

συνταγματικό και συναινούσαν στην παραχώρηση των Ιονίων Νήσων στο ελληνικό κράτος.

Η δημιουργία κοινοβουλευτικής παράδοσης

Η ανάρρηση του Γεωργίου στον ελληνικό θρόνο συνοδεύθηκε και από την ψήφιση νέου Συντάγματος. Συγκεκριμένα η Β' Εθνική Συνέλευση, που είχε συντακτικό χαρακτήρα, ψήφισε στις 17 Οκτωβρίου του 1864 νέο Σύνταγμα. Η βασική διαφορά του νέου Συντάγματος και σε εκείνου του 1844 ήταν η καθιέρωση ως πολιτεύματος της "βασιλευομένης δημοκρατίας". Θεσπίστηκε η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας "άπασαι αι εξουσίαι πηγάζουσιν εκ του Έθνους, ενεργούσιν δέ καθ' όν τρόπον ορίζει το Σύνταγμα". Η νομοθετική εξουσία ανήκε στη Βουλή που εκλεγόταν με καθολική ψηφοφορία όλων των ανδρών. Ο βασιλιάς ήταν ανεύθυνος και απαραβίαστος, ενώ υπεύθυνοι ήταν οι υπουργοί της κυβέρνησης. Παράλληλα καταργήθηκε και η Γερουσία.

Η σημαντικότερη αλλαγή στις διατάξεις του Συντάγματος πραγματοποιήθηκε το 1875 όταν ο βουλευτής και μετέπειτα πρωθυπουργός Χαρίλαος Τρικούπης ζήτησε την εφαρμογή της αρχής της "δεδηλωμένης". Σύμφωνα με αυτήν την κοινοβουλευτική αρχή ο βασιλιάς δεν μπορούσε να διορίζει κυβέρνηση που δεν είχε εξασφαλισμένη την πλειοψηφία της Βουλής. Για να διατηρηθεί στην εξουσία η κυβέρνηση έπρεπε να λάβει ψήφο εμπιστοσύνης από τους μισούς βουλευτές κι έναν ακόμη.

Στο διάστημα 1882-1895 δέσποσε η μορφή του Χαρίλαου Τρικούπη, ο οποίος σχημάτισε επτά κυβερνήσεις και προσπάθησε να εκσυγχρονήσει τη χώρα. Οι προσπάθειές του είχαν ως κύριο αντικείμενο την οικονομική ανασυγκρότηση και τη διοικητική αναδιοργάνωση, έργο όμως που δεν κατόρθωσε να ολοκληρώσει.

Στις αρχές του 20ου αι. παρατηρούνταν σημαντικές κοινωνικοπολιτικές ανακατατάξεις στην Ελλάδα που είχαν ως αποτέλεσμα το στρατιωτικό κίνημα στο Γουδί (1909).

Το Σύνταγμα του 1911 ήταν άμεση απόρροια της αναγεννητικής προσπάθειας, της οποίας ηγήθηκε ο Ελευθέριος Βενιζέλος. Συγκεκριμένα απλουστεύθηκε η νομοθετική διαδικασία αφού θεσπίστηκε έκτακτη διαδικασία για τις επείγουσες νομοθετικές περιπτώσεις, καθιερώθηκε όριο εκλογιμότητας βουλευτών το 25ο έτος ηλικίας και επεκτάθηκε το ασυμβίβαστο της βουλευτικής ιδιότητας και στους εν ενεργεία στρατιωτικούς. Τέλος δημιουργήθηκε Ειδικό Δικαστήριο, το Εκλογοδικείο που έλεγχε το κύρος των βουλευτικών εκλογών.

Η κρίση του Κοινοβουλευτισμού

Η αντιπαράθεση Ελευθέριου Βενιζέλου και Βασιλέα Κωνσταντίνου είχε ως αποτέλεσμα να διαλυθεί το 1915 δυο φορές η Βουλή και να βαθύνει το χάσμα μεταξύ των δυο στρατοπέδων.

Οι πολιτικές διαμάχες βενιζελικών και αντιβενιζελικών συνεχίστηκαν σε όλη τη διάρκεια του μεσοπολέμου. Ταυτόχρονα η έλευση ενάμιση εκατομμυρίου προσφύγων δημιουργούσε την ανάγκη κρατικής παρέμβασης σε όλους τους τομείς και αντίστοιχο συνταγματικό πλαίσιο, το οποίο να κατοχυρώνει το "κράτος δικαίου".

Το Σύνταγμα του 1927 αποδείχθηκε ανεπαρκές, αφού προσκολλημένο στον άκρατο φιλελευθερισμό του προηγούμενου αιώνα δεν θέσπιζε τον παρεμβατικό ρόλο του Κράτους. Αποτέλεσμα να υπάρχουν πολλές παραβιάσεις συνταγματικών διατάξεων, παραγωγή νομοθετικού έργου από την εκτελεστική εξουσία με αποτέλεσμα να αποδυναμωθεί το Κοινοβούλιο στην άσκηση νομοθετικού έργου.

Το Σύνταγμα του 1927 προέβλεπε δύο νομοθετικά σώματα, τη Βουλή και τη Γερουσία. Η Βουλή απαρτιζόταν από 200-250 βουλευτές, που εκλέγονταν με άμεση και μυστική ψηφοφορία για τέσσερα έτη. Η Γερουσία είχε 120 μέλη, από τα οποία 90 εκλέγονταν από το λαό, 10 διορίζονταν από κοινή συνεδρίαση Βουλής και Γερουσίας και τα υπόλοιπα 20 από τις επαγγελματικές ενώσεις. Η θητεία των Γερουσιαστών ήταν εννεαετής.

Για πρώτη φορά με το Σύνταγμα αυτό καθορίστηκε ρητά το κοινοβουλευτικό σύστημα, αφού η κυβέρνηση όφειλε "να απολαύη της εμπιστοσύνης της Βουλής". Όμως συχνά το Κοινοβούλιο περιορίστηκε στο ρόλο του απλού θεατή των αποφάσεων της εκτελεστικής εξουσίας, αλλά και των στρατιωτικών κινημάτων.

Το Σύνταγμα του 1927 ίσχυσε μόλις 8 χρόνια. Η δικτατορία της 4ης Αυγούστου του 1936 επιβλήθηκε σε μια εποχή που ευνοούσε τις αυταρχικές λύσεις. Όμως τα αίτια της επικράτησής της θα πρέπει να αναζητηθούν στην ένταση των κοινωνικών ανταγωνισμών και στην επιβίωση του εθνικού διχασμού, που εξασθένησε το κύρος του Κοινοβουλίου.

Στην περίοδο του ακολούθησε τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο η κοινοβουλευτική ζωή δεν κατόρθωσε να απαλλαγεί από τις αδυναμίες της Μεσοπολεμικής περιόδου. Η παραδοσιακή αντίθεση βενιζελικών-αντιβενιζελικών αντικαταστάθηκε από τις διαχωριστικές γραμμές που δημιούργησε ο Εμφύλιος Πόλεμος (1946-1949). Οι πρώτες μεταπολεμικές εκλογές του 1946 διεξήχθησαν για αναθεωρητική Βουλή, η οποία όμως δεν κατόρθωσε να πραγματοποιήσει τον σκοπό της. Τελικά ψηφίστηκε το νέο Σύνταγμα της 1ης Ιανουαρίου του 1952 το οποίο όμως σε ελάχιστα σημεία διαφοροποιούνταν από τα προηγούμενα και ήταν επηρεασμένο από το κλίμα που επικρατούσε την εποχή της επεξεργασίας του.

Σύμφωνα με το νέο Σύνταγμα ο αριθμός των βουλευτών κυμαίνονταν μεταξύ 150 και 300 ατόμων. Με ερμηνευτική δήλωση δόθηκε το δικαίωμα εκλέγειν και εκλέγεσθαι και στις γυναίκες.

Σχετικά με τις αρμοδιότητες του βασιλιά το Σύνταγμα του 1952 διατηρούσε τις διατάξεις εκείνου του 1864 με μόνη τη ρητή καθιέρωση του πολιτεύματος της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας.

Η λειτουργία και οι αρμοδιότητες της Βουλής δεν άλλαξαν. Προστέθηκε όμως μια διάταξη με την οποία δινόταν η δυνατότητα στην εκτελεστική εξουσία, όταν η Βουλή διέκοπτε τη λειτουργία της, να εκδίδει νομοθετικά διατάγματα και να κυρώνονται εκ των υστέρων. Οι διαδοχικές κυβερνήσεις έκαναν συχνή χρήση αυτής της διάταξης, προκειμένου να ρυθμίσουν ως "εξαιρετικώς επείγοντα" διάφορα θέματα. Την ίδια εποχή γνώρισαν μεγάλη διάδοση και οι "Πράξεις του Υπουργικού Συμβουλίου" οι οποίες εκδίδονταν χωρίς νομοθετική εξουσιοδότηση και κυρώνονταν εκ των υστέρων από τη Βουλή.

Την 21η Φεβρουαρίου 1963 κατατέθηκε στη Βουλή πρόταση αναθεώρησης του Συντάγματος υπογεγραμμένη από τους υπουργούς-βουλευτές της κυβέρνησης Κωνσταντίνου Καραμανλή, αλλά δεν ευοδώθηκε, διότι μετά από λίγο καιρό παραιτήθηκε η κυβέρνηση και διαλύθηκε η Βουλή.

Η πολιτική κρίση που ξέσπασε το καλοκαίρι του 1965 έφερε στην επιφάνεια τα κρίσιμα ζητήματα του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος, αντιπαραθέτοντας τον Βασιλέα προς την κοινοβουλευτική πλειοψηφία της Ένωσης Κέντρου. Ενώ φαινόταν ότι οι προκηρυχθείσες εκλογές για την 28η Μαΐου 1967 θα οδηγούσαν σε εκτόνωση της κρίσης, την 21η Απριλίου διεπράχθη στρατιωτικό πραξικόπημα που εγκαινίασε την επτάχρονη δικτατορία.

Η παγίωση του Κοινοβουλευτισμού μετά τη δικτατορία

Το δικτατορικό καθεστώς κατέρρευσε τον Ιούλιο του 1974. Η κυβέρνηση "Εθνικής Ενότητας", που σχηματίστηκε υπό την ηγεσία του Κωνσταντίνου Καραμανλή, προκήρυξε δημοψήφισμα για το πολιτειακό, οι άψογες συνθήκες διεξαγωγής του οποίου κατοχύρωσαν το αδιάβλητο της λαϊκής ετυμηγορίας. Ο Λαός αποφάνθηκε σε ποσοστό 70% υπέρ της αβασίλευτης Δημοκρατίας, ενώ οι εκλογές που είχαν προηγηθεί και διεξήχθησαν με το σύστημα της

ενισχυμένης αναλογικής, είχαν δώσει στη Νέα Δημοκρατία, το κόμμα που μόλις είχε ιδρύσει ο Κ. Καραμανλής, άνετη κοινοβουλευτική πλειοψηφία.

Σύμφωνα με τη Συντακτική Πράξη της 3/4 Οκτωβρίου 1974, η αποκληθείσα Ε' Αναθεωρητική Βουλή έλαβε ως βάση του συντακτικού της έργου το Σχέδιο Συντάγματος που είχε εκπονήσει η Κυβέρνηση η οποία αναδείχθηκε από τις εκλογές της 17ης Νοεμβρίου 1974. Στις σχετικές με τη Βουλή διατάξεις, το Σχέδιο είχε περιλάβει ορισμένες από τις ρυθμίσεις της πρότασης του 1963, τις οποίες τελικά υιοθέτησε και η Εθνική Αντιπροσωπεία.

Το ζήτημα ωστόσο που κυριάρχησε στις εργασίες της Αναθεωρητικής Βουλής ήταν οι ρυθμιστικές αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας, με πράξεις χωρίς προσυπογραφή, στα καίρια θέματα διορισμού της κυβέρνησης και διάλυσης της Βουλής - εκείνες δηλαδή οι αρμοδιότητες, οι οποίες κατ' εξοχήν οριοθετούν την κατανομή της πολιτικής ισχύος ανάμεσα στον αρχηγό του Κράτους και την κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Στο ζήτημα αυτό, η ιστορική μνήμη βάρυνε ιδιαίτερα στις εργασίες της Ε' Αναθεωρητικής Βουλής, καθώς η χρήση αυτών ακριβώς των ρυθμιστικών αρμοδιοτήτων από το Στέμμα είχε προκαλέσει τις δύο μεγάλες κοινοβουλευτικές κρίσεις που σε διάστημα μισού αιώνα (1915 και 1965) είχε γνωρίσει ο τόπος. Τελικά, η διάσταση απόψεων μεταξύ κυβερνητικής πλειοψηφίας και αντιπολίτευσης είχε ως συνέπεια το Σύνταγμα να μην ψηφισθεί από το σύνολο των πολιτικών δυνάμεων της χώρας.

Μολονότι το Σύνταγμα ψηφίσθηκε στο σύνολό του μόνο από την παράταξη της πλειοψηφίας και η διαφωνία με την αντιπολίτευση αφορούσε καίριους θεσμούς του κοινοβουλευτικού συστήματος, το πολίτευμα, από την πτώση της δικτατορίας και έπειτα, λειτούργησε κατά τρόπο αδιατάραχτο. Κατά την περίοδο 1975-1981, η ύπαρξη συμπαγούς πλειοψηφίας στη Βουλή σε συνδυασμό με τον κοινό πολιτικό προσανατολισμό Αρχηγού του Κράτους και κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας επέτρεψαν την άνετη εφαρμογή του κυβερνητικού προγράμματος.

Πολιτική εναλλαγή στη διακυβέρνηση της χώρας έγινε το 1981 χωρίς να τεθούν σε δοκιμασία οι συνταγματικοί θεσμοί. Η εφαρμογή του

κοινοβουλευτισμού με κέντρο βάρους την κυβερνητική πλειοψηφία συνεχίσθηκε κατά τον ίδιο τρόπο ακόμη και κατά την περίοδο 1981-1985, όταν δηλαδή ανέλαβε τη διακυβέρνηση της χώρας πλειοψηφία διαφορετικού πολιτικού προσανατολισμού από αυτόν του Προέδρου της Δημοκρατίας. Έτσι, η συνταγματική αναθεώρηση του 1985-1986, καταργώντας τις περισσότερες ρυθμιστικές αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας, αποτύπωσε κατά βάση, μέσω ρητών διατάξεων, τη συνταγματική πρακτική της προηγούμενης δεκαετίας. Για πρώτη φορά στην ιστορία της χώρας η αναθεώρηση πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τις αντίστοιχες διατάξεις του Συντάγματος, γεγονός το οποίο αποτελεί μία επί πλέον ένδειξη της ευρωστίας των κοινοβουλευτικών θεσμών στη χώρα μας μετά την πτώση της δικτατορίας.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Ιστορική αναδρομή

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προέρχεται από την επέκταση της Κοινής Συνέλευσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) που καθίσταται έτσι κοινή και για τις τρεις υπερεθνικές ευρωπαϊκές κοινότητες που υπήρχαν τότε. Η συνέλευση απέκτησε στη συνέχεια την ονομασία «Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο». Με την πάροδο του χρόνου, το θεσμικό αυτό όργανο, το οποίο από το 1979 εκλέγεται άμεσα από τους πολίτες των κρατών μελών, βιώνει αλλεπάλληλες αλλαγές. Με την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας κατέστη ισότιμος εταίρος του Συμβουλίου στο πλαίσιο της νομοθετικής διαδικασίας.

Νομική βάση

Οι αρχικές Συνθήκες

Απόφαση και Πράξη για την εκλογή των αντιπροσώπων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με άμεση καθολική ψηφοφορία (20 Σεπτεμβρίου 1976), όπως τροποποιήθηκε με τις αποφάσεις του Συμβουλίου της 25ης Ιουνίου και της 23ης Σεπτεμβρίου 2002.

Τρεις Κοινότητες, μια Συνέλευση

Μετά την ίδρυση της ΕΟΚ και της ΕΥΡΑΤΟΜ, η Κοινή Συνέλευση ΕΚΑΧ διευρύνθηκε για να καλύψει και τις τρεις Κοινότητες. Η Συνέλευση, αριθμώντας 142 μέλη, πραγματοποίησε την εναρκτήρια συνεδρίασή της στις 19 Μαρτίου 1958, στο Στρασβούργο, ως «Ευρωπαϊκή Κοινοβουλευτική Συνέλευση» και, εν συνεχεία, στις 30 Μαρτίου 1962, μετονομάστηκε σε «Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο».

Από τη διορισμένη συνέλευση στο εκλεγμένο Κοινοβούλιο

Πριν από την ανάδειξή τους με άμεσες εκλογές, οι βουλευτές του ΕΚ διορίζονταν από τα εθνικά κοινοβούλια των κρατών μελών. Ως εκ τούτου, όλα τα μέλη του είχαν διπλή εντολή.

Η διάσκεψη κορυφής των Παρισίων, στις 9 και 10 Δεκεμβρίου 1974, αποφάσισε ότι οι άμεσες εκλογές έπρεπε «να διεξαχθούν το 1978 ή μετά το 1978» και κάλεσε το Κοινοβούλιο να υποβάλει νέες προτάσεις προκειμένου να αντικαταστήσει το σχέδιο σύμβασης του 1960. Τον Ιανουάριο του 1975, το Κοινοβούλιο ενέκρινε ένα νέο σχέδιο, βάσει του οποίου, και αφού διευθετήθηκαν ορισμένες διαφορές, οι αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων κατέληξαν σε συμφωνία κατά τη συνεδρίασή τους στις 12 και 13 Ιουλίου 1976.

Η Απόφαση και η Πράξη για την εκλογή των αντιπροσώπων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με άμεση καθολική ψηφοφορία υπεγράφησαν στις Βρυξέλλες, στις 20 Σεπτεμβρίου 1976. Αφού κυρώθηκε από όλα τα κράτη μέλη, το κείμενο τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 1978. Οι πρώτες εκλογές διεξήχθησαν στις 7 και 10 Ιουνίου 1979.

Οι διευρύνσεις

Με την ένταξη της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες την 1η Ιανουαρίου 1973 (πρώτη διεύρυνση), ο αριθμός των βουλευτών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αυξήθηκε σε 198.

Στη δεύτερη διεύρυνση, με την ένταξη της Ελλάδας την 1η Ιανουαρίου 1981, το ελληνικό κοινοβούλιο διόρισε 24 βουλευτές στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο οι οποίοι αντικαταστάθηκαν τον Οκτώβριο 1981 από άμεσα εκλεγμένους βουλευτές. Οι δεύτερες άμεσες εκλογές διεξήχθησαν στις 14 και 17 Ιουνίου 1984.

Την 1η Ιανουαρίου 1986, με την τρίτη διεύρυνση, ο αριθμός των εδρών αυξήθηκε από 434 σε 518 μετά την άφιξη 60 Ισπανών και 24 Πορτογάλων βουλευτών, οι οποίοι είχαν διορισθεί από τα εθνικά τους κοινοβούλια και εν συνεχεία αντικαταστάθηκαν από άμεσα εκλεγμένους βουλευτές.

Μετά την ενοποίηση της Γερμανίας, η σύνθεση του Κοινοβουλίου προσαρμόστηκε στη δημογραφική μεταβολή. Σύμφωνα με τις προτάσεις τις οποίες υπέβαλε το Κοινοβούλιο σε ψήφισμα σχετικά με το σύστημα κατανομής των εδρών του, ο αριθμός των βουλευτών του ΕΚ που εξελέγησαν τον Ιούνιο του 1994 αυξήθηκε από 518 σε 567. Μετά την τέταρτη

διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο αριθμός των βουλευτών του ΕΚ αυξήθηκε σε 626, με δίκαιη κατανομή εδρών για τα νέα κράτη μέλη, σύμφωνα με το προαναφερθέν ψήφισμα.

Η Διακυβερνητική Διάσκεψη στη Νίκαια θέσπισε νέο σύστημα κατανομής των εδρών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, το οποίο εφαρμόστηκε στις ευρωπαϊκές εκλογές το 2004. Ο μέγιστος αριθμός βουλευτών (που προηγουμένως είχε οριστεί στους 700) αυξήθηκε σε 732. Ο αριθμός των εδρών που κατανέμονταν στα 15 παλαιά κράτη μέλη μειώθηκε κατά 91 (από 626 σε 535). Οι υπόλοιπες 197 έδρες κατανεμήθηκαν μεταξύ όλων των παλαιών και νέων κρατών μελών σε αναλογική βάση.

Με την ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας την 1η Ιανουαρίου 2007, ο αριθμός των εδρών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αυξήθηκε προσωρινά σε 785 προκειμένου να επιτραπεί η συμμετοχή βουλευτών του ΕΚ από αυτές τις χώρες. Μετά τις εκλογές του 2009 ο αριθμός των εδρών μειώθηκε σε 736. Ωστόσο, η Συνθήκη της Λισαβόνας προβλέπει μέγιστο αριθμό 751 βουλευτών, που θα αυξηθούν προσωρινά σε 754 μέχρι τις επόμενες εκλογές.

Κατά την τρέχουσα κοινοβουλευτική περίοδο, μετά από επικύρωση από τα κράτη μέλη, 18 βουλευτές του ΕΚ προστέθηκαν σε εκείνους που εκλέχτηκαν τον Ιούνιο του 2009, σύμφωνα με πρωτόκολλο τροποποίησης που εγκρίθηκε από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο της Διακυβερνητικής Διάσκεψης (ΔΚΔ) της 23ης Ιουνίου 2010. Με την προσχώρηση της Κροατίας την 1η Ιουλίου 2013, ο μέγιστος αριθμός εδρών ανήλθε προσωρινά σε 766, προκειμένου να επιτραπεί η συμμετοχή 12 Κροατών βουλευτών του ΕΚ που εξελέγησαν τον Απρίλιο του 2013 (Άρθρο 19 της Πράξης σχετικά με τους όρους προσχώρησης της Δημοκρατίας της Κροατίας).

Από 7ης Ιουνίου 2009, η κατανομή των εδρών στο Κοινοβούλιο έχει ως εξής (οι επιπλέον βουλευτές που έφθασαν το 2011 σε παρένθεση ενώ οι Κροάτες βουλευτές που έφθασαν το 2013 σε αγκύλη):

Βέλγιο: 22

Βουλγαρία: 17 (συν 1)

Τσεχική Δημοκρατία: 22
Δανία: 13
Γερμανία: 99 (96 από το 2014)
Εσθονία: 6
Ιρλανδία: 12
Ελλάδα: 22
Ισπανία: 50 (συν 4)
Γαλλία: 72 (συν 2)
Κροατία: [12]
Ιταλία: 72 (συν 1)
Κύπρος: 6
Λετονία: 8 (συν 1)
Λιθουανία: 12
Λουξεμβούργο: 6
Ουγγαρία: 22
Μάλτα: 5 (συν 1)
Κάτω Χώρες: 25 (συν 1)
Αυστρία: 17 (συν 2)
Πολωνία: 50 (συν 1)
Πορτογαλία: 22
Ρουμανία: 33
Σλοβενία: 7 (συν 1)
Σλοβακία: 13
Φινλανδία: 13

Σουηδία: 18 (συν 2)

Ηνωμένο Βασίλειο 72: (συν 1)

Σύνολο: 736 (754) [766] απόλυτη πλειοψηφία: 369 (378) [384]

Ο συνολικός αριθμός εδρών θα πρέπει, από τις επόμενες εκλογές, να μειωθεί στις 751. Τον Μάρτιο του 2013, το Κοινοβούλιο, που έχει την εξουσία πρωτοβουλίας επί του θέματος αυτού, ενέκρινε ψήφισμα με το οποίο προτείνει στο Συμβούλιο τις ακόλουθες αλλαγές: αρχής γενομένης από τις εκλογές του 2014, η Γερμανία χάνει 3 έδρες (όπως έχει ήδη προβλεφθεί) και το Βέλγιο, η Βουλγαρία, η Τσεχική Δημοκρατία, η Ιρλανδία, η Ελλάδα, η Κροατία, η Λετονία, η Λιθουανία, η Ουγγαρία, η Αυστρία, η Πορτογαλία και η Ρουμανία θα χάσουν από μία έδρα. Το Συμβούλιο απεφάνθη προσυπογράφοντας το ψήφισμα του Κοινοβουλίου στις 28 Ιουνίου 2013.

Σταδιακή επέκταση των αρμοδιοτήτων

Η αντικατάσταση των εισφορών των κρατών μελών από ίδιους κοινοτικούς πόρους οδήγησε σε μια πρώτη επέκταση των δημοσιονομικών αρμοδιοτήτων του Κοινοβουλίου, στο πλαίσιο της Συνθήκης του Λουξεμβούργου που υπεγράφη στις 22 Απριλίου 1970. Μια δεύτερη Συνθήκη, που αφορούσε το ίδιο θέμα και που ενίσχυσε τις αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου, υπεγράφη στις Βρυξέλλες στις 22 Ιουλίου 1975.

Η Ενιαία Πράξη ενίσχυσε τον ρόλο του Κοινοβουλίου στο πλαίσιο ορισμένων νομοθετικών τομέων (διαδικασία συνεργασίας) και υπέβαλε τις Συνθήκες προσχώρησης και σύνδεσης στη σύμφωνη γνώμη του.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ, θεσπίζοντας τη διαδικασία της συναπόφασης για ορισμένους τομείς της νομοθεσίας και επεκτείνοντας τη διαδικασία συνεργασίας σε άλλους τομείς, σηματοδότησε την έναρξη της μετατροπής του Κοινοβουλίου σε όργανο που ασκεί από κοινού πραγματική νομοθετική εξουσία. Η εν λόγω Συνθήκη κατέστησε το Κοινοβούλιο αρμόδιο για την τελική έγκριση της σύνθεσης της Επιτροπής, γεγονός που αποτέλεσε σημαντικό βήμα προς την άσκηση εκ μέρους του Κοινοβουλίου πολιτικού ελέγχου επί του εκτελεστικού σώματος της ΕΕ.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ μεταρρύθμισε τη διαδικασία συναπόφασης και την επέκτεινε στους περισσότερους τομείς της νομοθεσίας, χορηγώντας στο Κοινοβούλιο νομοθετικές εξουσίες ισότιμες με εκείνες του Συμβουλίου. Καθώς ο διορισμός του Προέδρου της Επιτροπής υπόκειται πλέον στην έγκριση του Κοινοβουλίου, το Κοινοβούλιο αυξάνει ακόμα περισσότερο τον έλεγχό του επί της εκτελεστικής εξουσίας. Η Συνθήκη της Νίκαιας επέκτεινε περαιτέρω το πεδίο εφαρμογής της διαδικασίας συναπόφασης.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας σηματοδοτεί μια άλλη σημαντική επέκταση τόσο της εφαρμογής της ειδικής πλειοψηφίας στο Συμβούλιο (χρησιμοποιώντας μια νέα αρχή) όσο και της εφαρμογής της διαδικασίας της συναπόφασης σε 45 περίπου νέους νομοθετικούς τομείς. Η διαδικασία συναπόφασης, η οποία αποκαλείται πλέον συνήθως νομοθετική διαδικασία, γίνεται η ευρύτερα χρησιμοποιούμενη διαδικασία λήψης αποφάσεων και καλύπτει ιδιαίτερα σημαντικά θέματα όπως π.χ. η Κοινή Γεωργική Πολιτική και οι πολιτικές δικαιοσύνης και ασφάλειας.

Επιπλέον, ο ρόλος του Κοινοβουλίου στην προετοιμασία μελλοντικών τροποποιήσεων της Συνθήκης είναι αυξημένος (άρθρο 48 της ΣΕΕ).

Η αρχή της Δεδηλωμένης

Στις 29 Ιουνίου του 1874, δημοσιεύτηκε το άρθρο του Χαρίλαου Τρικούπη στην εφημερίδα «Καιροί». Είχε τίτλο «Τις Πταίει;» και προσπαθούσε να ρίξει φως στους παράγοντες που οδήγησαν στην πολιτική και οικονομική κρίση της χώρας. Σύμφωνα με τον πολιτικό, που επρόκειτο να γίνει Πρωθυπουργός μέσα σε ένα χρόνο, οι ευθύνες βάραιναν κυρίως τον Βασιλιά Γεώργιο Α΄, ο οποίος διορίζει τους κυβερνήτες με τη θεωρία του κηπουρού. Δηλαδή μπορούσε να ορκίσει πρωθυπουργό ακόμα και τον κηπουρό του. Ο Τρικούπης κατήγγειλε προσωπικά τον Γεώργιο Α΄ γιατί παρέκαμπτε συστηματικά το κοινοβούλιο, και διορίζει Υπουργούς από τη μειοψηφία. Ως απάντηση στις βασιλικές παρεμβάσεις πρότεινε στον ανώτατο άρχοντα να διορίζει πρωθυπουργό τον αρχηγό του πλειοψηφούντος κόμματος, ο οποίος θα πρέπει να έχει τη στήριξη της Βουλής. Αυτή είναι η λεγόμενη «αρχή της δεδηλωμένης», την οποία εφάρμοσε ο Τρικούπης ένα χρόνο αργότερα και απέκτησε συνταγματική ισχύ το 1927. Από τότε η κάθε κυβέρνηση οφείλει να έχει τη «δεδηλωμένη» εμπιστοσύνη της απόλυτης πλειοψηφίας των Βουλευτών. Το άρθρο θα προκαλέσει αντιδράσεις, ο Τρικούπης θα προφυλακισθεί για ένα 24ωρο, αλλά θα γίνει γνωστός σε όλη την Ελλάδα....

Το πολίτευμα της Ελλάδας

Το πολίτευμα της Ελλάδας είναι Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Αρχηγός είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ο οποίος εκλέγεται από την Βουλή για 5 χρόνια, αλλά η εξουσία του είναι περιορισμένη. Δίνει την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης και διορίζει τον πρωθυπουργό. Εκπροσωπεί τη χώρα στο εξωτερικό.

Η κυβέρνηση αποτελείται από το Υπουργικό Συμβούλιο που απαρτίζεται από τον Πρωθυπουργό και τους Υπουργούς. Η Κυβέρνηση κατευθύνει τη γενική πολιτική της χώρας, σύμφωνα με το Σύνταγμα. Ο πρωθυπουργός συντονίζει το έργο των Υπουργών του, προκειμένου να εφαρμοστεί η κυβερνητική πολιτική.

Τη νομοθετική εξουσία ασκεί το κοινοβούλιο, την εκτελεστική η κυβέρνηση. Η τελευταία πρέπει πάντοτε να απολαμβάνει της εμπιστοσύνης του κοινοβουλίου.

Ιστορικά είναι συνέχεια της βασιλευόμενης κοινοβουλευτικής δημοκρατίας και της συνταγματικής μοναρχίας, αφού η μόνη διαφορά τους είναι ότι στη μεν βασιλευόμενη ο αρχηγός του κράτους είναι κληρονομικός, στη δε προεδρευόμενη είναι αιρετός. Σε όλες τις περιπτώσεις πρόκειται για παράδειγμα αντιπροσωπευτικής και φιλελεύθερης δημοκρατίας.

Το πολίτευμα της προεδρευόμενης συναντάται συνήθως σε χώρες που κατήργησαν τον θεσμό της βασιλείας, είτε είχαν δική τους μοναρχία (π.χ. Αυστρία), είτε είχαν μοναρχία σε πλαίσιο κοινοπολιτείας (π.χ. Ινδία,

Μπαγκλαντές, Μαυρίκιος, Ιρλανδία), είτε ήταν τμήματα αυτοκρατοριών ή βασιλείων (π.χ. Ρωσική Αυτοκρατορία, Γιουγκοσλαβία).

Στις περισσότερες χώρες ο πρόεδρος της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας εκλέγεται από το κοινοβούλιο, αλλά σε λίγες εκλέγεται κατευθείαν από το εκλογικό σώμα (π.χ. Ιρλανδία, Βουλγαρία, Πορτογαλία).

Στην Ελβετία δεν υπάρχει θέση ούτε πρωθυπουργού, ούτε προέδρου. Υπάρχει ο Πρόεδρος της Ελβετικής Συνομοσπονδίας, ο οποίος ορίζεται ως πρώτος μεταξύ ίσων στο επταμελές Ελβετικό Ομοσπονδιακό Συμβούλιο. Το Συμβούλιο είναι ταυτόχρονα κυβέρνηση και αρχηγός του κράτους.

Σε άλλες χώρες υπάρχουν ακόμη:

α) Βασιλευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία: Αρχηγός του Κράτους είναι ο Βασιλιάς και η κυβέρνηση εκλέγεται από τον λαό (Συνταγματική μοναρχία). Ο βασιλιάς έχει περιορισμένες αρμοδιότητες στις υποθέσεις του κράτους. Το πολίτευμα αυτό το συναντάμε στο Βέλγιο, στη Δανία και τη Μεγάλη Βρετανία.

β) Προεδρική Δημοκρατία: Αρχηγός του κράτους και Πρόεδρος της κυβέρνησης είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Η βασική διαφορά με την προεδρευόμενη Δημοκρατία είναι ότι σε αυτό το Πολίτευμα ο Πρόεδρος εκλέγεται απευθείας από τον λαό και κυβερνά με υπουργούς, που επιλέγονται από τον ίδιο. Οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, η Γαλλία και η Κύπρος έχουν αυτή τη μορφή πολιτεύματος.

Βασικές Αρχές του Συντάγματος

Βασικές αρχές του Συντάγματος η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας Η αρχή του κράτους δικαίου Η αρχή του κοινωνικού κράτους Η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών

ΛΑΪΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ

Πηγή όλων των εξουσιών ο λαός Στηρίζεται στην ελευθερία & την ισότητα των πολιτών Η εξουσία του λαού ασκείται από το εκλογικό σώμα (την πλειοψηφία του)

Η ΛΑΪΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΚΑΤΟΧΥΡΩΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΜΕ ΤΑ ΕΞΗΣ:
Κάθε 4 χρόνια ο λαός εκλέγει τους αντιπροσώπους του. Όλοι οι Έλληνες πολίτες (που έχουν τις προϋποθέσεις του νόμου) μπορούν να είναι υποψήφιοι για όλα τα αξιώματα. Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να ζητήσει από το λαό τη γνώμη του με δημοψήφισμα.

Η ΛΑΪΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΚΑΤΟΧΥΡΩΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΜΕ ΤΑ ΕΞΗΣ: Οι πολίτες έχουν δικαιώματα συλλογικής δράσης: (να συγκεντρώνονται, να συνεταιρίζονται, να απεργούν, να συνδικαλίζονται) Όλα τα όργανα του κράτους έχουν την υποχρέωση να σέβονται τις αρχές της λαϊκής κυριαρχίας και του Συντάγματος.

Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ:

Το κράτος δικαίου είναι αποτέλεσμα των προσπαθειών της αστικής τάξης (19ος αι.) να περιορίσει την αυθαιρεσία της εξουσίας του μονάρχη. Δημιουργείται με την ψήφιση των πρώτων Συνταγμάτων.

ΚΡΑΤΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΟΤΙ: Κάθε πράξη, οποιοδήποτε οργάνου της εξουσίας, πρέπει να προβλέπεται από το Σύνταγμα και τους νόμους (αρχή της νομιμότητας) Κατοχυρώνεται η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο Σύνταγμα Κατοχυρώνεται η ανεξαρτησία των δικαστών από την επιρροή των άλλων κρατικών οργάνων.

Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Για τη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων (μετά τη βιομηχανική επανάσταση) δημιουργήθηκε το κοινωνικό κράτος ή «κράτος προνοίας ή ευημερίας» Στόχος η κοινωνική δικαιοσύνη Δημιουργήθηκαν τα κοινωνικά δικαιώματα .

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ: Το κοινωνικό κράτος αναλαμβάνει να παρέχει δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, εκπαίδευση, ασφάλιση, στέγαση κλπ. Δικαίωμα στο καθαρό περιβάλλον Ενίσχυση της οικογένειας Προστασία των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων Προστασία των ανέργων.

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ

Τα όργανα του κράτους Ψηφίζουν νόμους Διοικούν (εκτελούν) εφαρμόζοντας αυτούς τους νόμους Απονέμουν δικαιοσύνη (επιλύοντας τις διαφορές) Η κρατική εξουσία επομένως εκδηλώνεται με: Τη νομοθετική λειτουργία Την εκτελεστική λειτουργία Τη δικαστική λειτουργία

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ Με τη διάκριση των λειτουργιών, η κρατική εξουσία μοιράζεται σε διαφορετικά όργανα. Το άρθρο 26 του Συντάγματος καθορίζει τα κρατικά όργανα που ασκούν αυτές τις λειτουργίες. Καθιερώνεται η αρχή της σχετικής διάκρισης των λειτουργιών (για ταχύτερη και αποτελεσματικότερη άσκηση της εξουσίας).

ΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ Νομοθετική λειτουργία Εκτελεστική λειτουργία Δικαστική λειτουργία Βουλή & Πρόεδρος της Δημοκρατίας Κυβέρνηση & Πρόεδρος της Δημοκρατίας Δικαστήρια.